សំណង់ស្ថាបត្យកម្ម និង រចនាបថនៃប្រាសាទត្រពាំងប្រាសាទ

ដោយៈ ឯកឧត្តមបណ្ឌិត **ផុន កសិកា**
ប្រធានវិទ្យាស្ថានមនុស្សសាស្ត្រនិងវិទ្យាសាស្ត្រសង្គម

សេចក្តីផ្តើម

ការសិក្សាស្រាវជ្រាវ បានចាប់ផ្តើមនៅដើមសតវត្សទី២០ ដោយមានអ្នកប្រាជ្ញជនជាតិបារាំបានសិក្សាចុះបញ្ជីប្រាសាទ ទូទាំងប្រទេសកម្ពុជា រួមមានលោក Lunet De Lajonquière *លោក* Etienne Aymonier *និងលោក* Bernard Phillipes Grossllier *ជាដើម។ នាពេលថ្មីៗនេះ មន្ត្រីជំនាញបុរាណវត្ថុវិទ្យានៃក្រសួងវប្បធម៌និងវិចិត្រសិល្បៈ រួមសហការណ៍ជាមួយស្ថាប័នអន្តរជាតិមួយចំនួនកំពុងសិក្សានិងចុះបញ្ជីប្រាសាទ និងស្ថានីយបុរាណក្នុងបញ្ជីបេតិកភណ្ឌជាតិ។ ទោះជាយ៉ាងនេះហើយក្តី នៅមានប្រាសាទមួយចំនួនក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាពុំទាន់បានចុះបញ្ជីនៅឡើយទេ ដោយសារនៅពេលនោះប្រាសាទទាំងនោះស្ថិតក្នុងព្រៃជ្រៅ អ្នកស្រាវជ្រាវមិនអាចចូលដល់។ ក្រោយមកទៀត ប្រទេសកម្ពុជាត្រូវអូសបន្លាយដោយសង្គ្រាមរ៉ាំរ៉ៃ ធ្វើឲ្យដំណើរការស្រាវជ្រាវ និងចុះបញ្ជីត្រូវអាក់ខាន ដូច្នេះហើយបានជាមានប្រាសាទមួយចំនួននៅមិនទាន់មានការសិក្សា និងចុះបញ្ជីនៅឡើយ តួយ៉ាងប្រាសាទដែលមានព្រៃក្រាស់ស្ថិតនៅតាមជួរភ្នំដងរែកជាដើម។*

ប្រាសាទត្រពាំងប្រាសាទ ស្ថិតក្នុងភូមិត្រពាំងប្រាសាទ ឃុំត្រពាំងប្រាសាទ ស្រុកត្រពាំងប្រាសាទ ខេត្តឧត្តរមានជ័យ គឺស្ថិតនៅតាមបណ្តោយជួរភ្នំដងរែក។ ស្រុកត្រពាំងប្រាសាទមានព្រំប្រទល់ខាងត្បូងជាប់ខេត្តសៀមរាប ខាងកើតជាប់ខេត្តព្រះវិហារ ខាងជើងជាប់ព្រំដែនប្រទេសសៀម និងខាងលិចជាប់ស្រុកអន្លង់វែងនៃខេត្តឧត្តរមានជ័យ ដែលមានផ្ទៃដីសរុប៣២៦៥២ហិចតា (National Committee for Sub-National Democratic Development (NCDD), 2009)*។ ទឹកដីដែលគ្របដណ្តប់ដោយព្រៃឈើក្រាស់មិនមានការតាំងទីរបស់ប្រជាជនច្រើនដូចនៅតំបន់ទំនាបកណ្តាលនោះ មានវត្តមានប្រាសាទបុរាណ ដែលបច្ចុប្បន្នបានក្លាយជាទីតាំងផ្តល់ឱកាសដល់អ្នកសិក្សាស្រាវជ្រាវស្វែងយល់ពីវប្បធម៌ និងអារ្យធម៌នៅសម័យបុរាណ។*

ប្រាសាទត្រពាំងប្រាសាទជាបណ្តុំប្រាសាទពីរ ខណ្ឌដាច់ដោយផ្លូវលំមួយខ្សែ

ផ្ទាប់ពីវត្តត្រពាំងប្រាសាទ ទៅទីប្រជុំជន។ តាមរយៈការសិក្សាសង្កេតរយៈពេលខ្លី ប្រាសាទទាំងពីរកសាងក្នុងរជ្ជកាលខុសគ្នា។ ទោះបី ប្រាសាទទាំងពីរកសាងក្នុងពេលខុសគ្នា ប៉ុន្តែគឺក្នុងសម័យអង្គរដូចគ្នា។ យើងសន្មតហៅឈ្មោះប្រាសាទទាំងពីរ គឺ ប្រាសាទខាងជើងផ្លូវ និងប្រាសាទខាងត្បូងផ្លូវ។

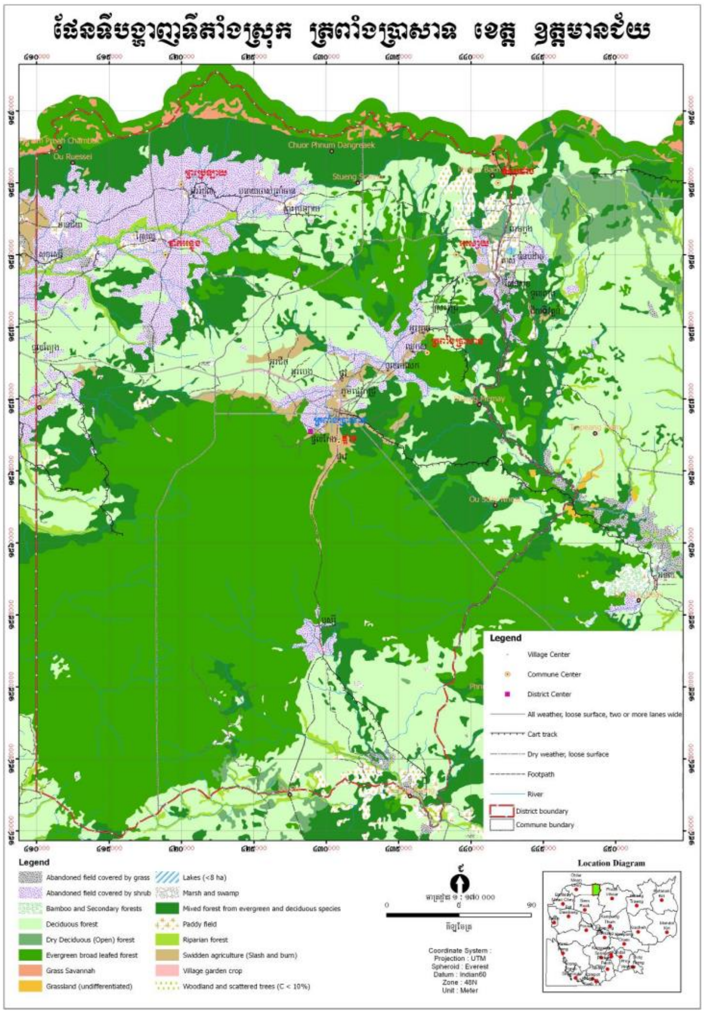

ផែនទីភូមិសាស្ត្រស្រុកត្រពាំងប្រាសាទ

១. ប្រាសាទត្រពាំងប្រាសាទខាងត្បូង

ប្រាសាទត្រពាំងប្រាសាទមានពីរ ដែលមានចម្ងាយប្រមាណ៣០០ម៉ែត្រពីគ្នា។ នៅចន្លោះប្រាសាទទាំងពីរមានផ្លូវមួយភ្ជាប់ទៅកាន់ទីប្រជុំជនទីរួមស្រុក។ ទាក់ទងនឹងឈ្មោះប្រាសាទទាំងពីរ អ្នកស្រុកហៅឈ្មោះផ្សេងៗគ្នា។ ប្រាសាទនៅខាងត្បូងផ្លូវ មានឈ្មោះ **ប្រាសាទខាងត្បូង** ឬ **ប្រាសាទតូច**។ ចំណែកប្រាសាទខាងជើងផ្លូវមានឈ្មោះមួយថា **ប្រាសាទខាងជើង** ឬ **ប្រាសាទធំ**។

ប្រាសាទខាងត្បូង មានទីតាំងស្ថិតនៅខាងជើងទីប្រជុំជននៃទីរួមស្រុកត្រពាំងប្រាសាទ។ ការរៀបចំទីរួមស្រុក បន្ទាប់ពីសង្គ្រាមស៊ីវិលអូសបន្លាយអស់ជាច្រើនឆ្នាំ វត្តមួយបានរៀបចំកសាងឡើងនៅខាងលិចនៃប្រាសាទ។ នៅខាងជើងប្រាសាទខាងត្បូង ឬប្រាសាទខ្នាចារ (មានអ្នកស្រុកខ្លះហៅប្រាសាទខាងត្បូងថា "ប្រាសាទខ្នាចារ") មានប្រាសាទមួយទៀតដូចដែលបានរៀបរាប់ខាងលើ គឺ ប្រាសាទខាងជើង។ ប្រាសាទទាំងពីរសុទ្ធតែមានតដាក (បារាយណ៍) នៅចំពីមុខ គឺនៅចំទិសខាងកើតនៃប្រាសាទ។ តដាកស្ថិតនៅមុខប្រាសាទខាងត្បូងមានទំហំធំជាងតដាកនៅខាងកើតប្រាសាទខាងជើង។ ប្រាសាទខាងត្បូងជាប្រាសាទមានតួបីដែលតួទាំងបីសង់លើខឿនតែមួយ ហោត្រៃមានកសិណទឹកព័ទ្ធជុំវិញកំពែងថ្មបាយក្រៀម និងមានខ្លោងទ្វារនៅគ្រប់ទិសទាំងបួនទិសខាងកើត លិច ជើង និងនៅខាងត្បូង។

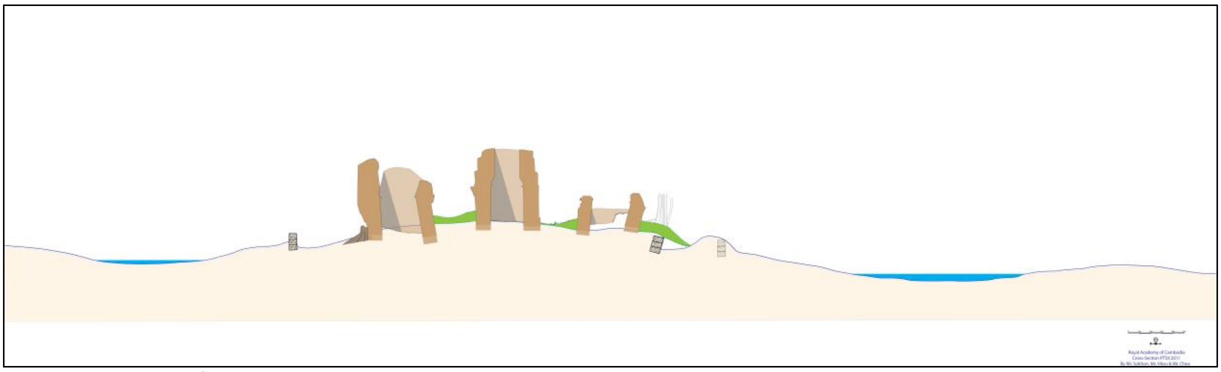

គំនូរប្លង់លេខ១៖ រូបពំនុះកាត់អ័ក្សជើងត្បូងនៃប្រាសាទត្រពាំងប្រាសាទខាងត្បូង

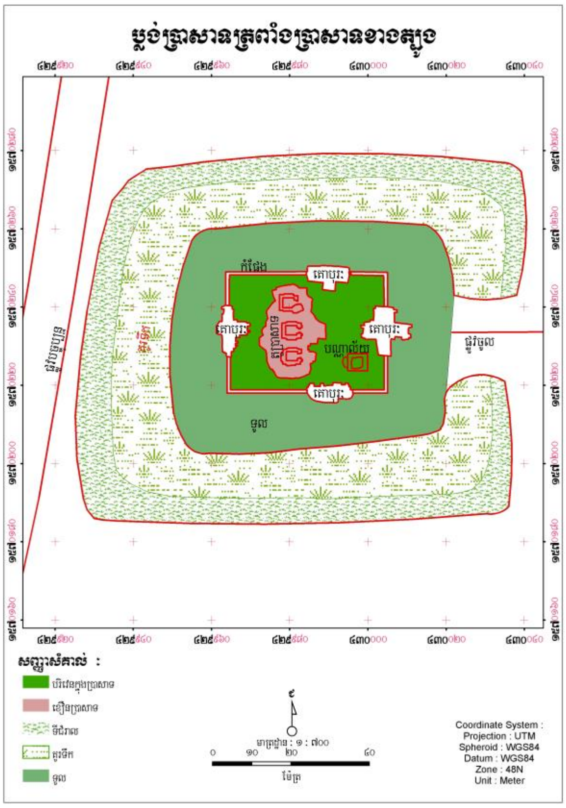

១. ១. កសិណទឹក

កសិណទឹក ឬគូទឹកនៃប្រាសាទគឺជាសមាសភាពមួយនៃរចនាសម្ព័ន្ធប្រាសាទខ្មែរ។ គូទឹកជា និមិត្តរូបនៃសមុទ្រ ដែលក្នុងលិទ្ធិព្រហ្មញ្ញសាសនា ទីស្ថានរបស់ព្រះឥសូរគឺភ្នំព្រះសុមេរុដែលព័ទ្ធជុំវិញដោយមហាសមុទ្រមួយ។ ប្រាសាទគឺជានិមិត្តរូបរបស់ទីស្ថាននៃព្រះឥសូរ ដូច្នេះប្រាសាទគឺជាភ្នំ រីឯគូទឹកគឺជាមហាសមុទ្រព័ទ្ធជុំវិញ។ ជាទូទៅគូទឹករមែងសង់ព័ទ្ធជុំវិញប្រាសាទចាប់តាំងពីសម័យមុនអង្គរ រហូតដល់សម័យអង្គរ។ ករណីខ្លះដែលគេមិនអាចកសាងគូទឹកបានដោយសារប្រាសាទសង់លើភ្នំ គេក៏អាចសង់ត្រពាំងមួយនៅក្បែរនោះ ឬនៅក្បែរភ្នំនោះមានប្រព័ន្ធទឹកធម្មជាតិ គេមិនចាំបាច់កសាងត្រពាំងឡើយ។ នៅតំបន់ភាគខាងត្បូងប្រទេសកម្ពុជា យើងសង្កេតឃើញមានទួលប្រាសាទបាក់បែក ឬទួលប្រាសាទច្រើនសង់នៅសម័យមុនអង្គរ សុទ្ធតែមានគូទឹកព័ទ្ធជុំវិញ (មន្ត្រីវិទ្យាស្ថានវប្បធម៌និងវិចិត្រសិល្បៈ ២០០៦)។

រូបលេខ១៖ កសិណទឹកប្រាសាទខាងត្បូង ជ្រុងឦសាន

ប្រាសាទខាងត្បូងមានគូទឹកព័ទ្ធស្ទើរតែជុំវិញ ទុកតែច្រកចូលប្រាសាទនៅទិសខាងកើត។ គូទឹកនេះមានជម្រៅជ្រៅនិងពក់ទៅតាមកន្លែង។ នៅជ្រុងខាងជើងឈៀងខាងកើតនៅមានទឹកដក់។ នៅពេលបច្ចុប្បន្ន គោក្របីអ្នកភូមិមកផឹកទឹក និងដេកត្រាំទឹកនៅក្នុងគូទឹកនេះ។ គូទឹកនេះមានទទឹងពីជើងទៅត្បូងប្រវែង១០៥ម៉ែត្រ និងបណ្ដោយពីកើតទៅលិចប្រវែង ១០៨ម៉ែត្រ។

១. ២. កំពែងនិងខ្លោងទ្វារ

កំពែងជាសមាសធាតុមួយនៃប្រាសាទ។ រហូតដល់សម័យអង្គរ ទើបមានលេចចេញថែវប្រាសាទ។ កំពែងប្រាសាទខាងត្បូងសង់ពីថ្មបាយក្រៀម។ កំពែងនេះមានទទឹងពីជើងទៅត្បូងប្រវែង៣៧ម៉ែត្រ និងបណ្តោយពីកើតទៅលិចប្រវែង៤០ម៉ែត្រ។

នៅគ្រប់ជ្រុងនៃកំពែង មានខ្លោងទ្វារចូលប្រាសាទ។ ប្រាសាទខាងត្បូងមានខ្លោងទ្វារចូលបួននៅគ្រប់ទិស។ ខ្លោងទ្វារប្រាសាទធ្វើពីឥដ្ឋ និងស៊ុំទ្វារធ្វើពីថ្មភក់។ ខ្លោងទ្វារខាងលិចនិងខាងកើត សង់ចំពាក់កណ្តាលកំពែង ចំណែកខ្លោងទ្វារខាងជើង និងត្បូងសង់មិនចំពាក់កណ្តាលនៃកំពែងទេ។

រូបលេខ២៖ កំពែងប្រាសាទខាងត្បូង ជ្រុងឦសាន

១. ៣. ខឿនប្រាសាទ

ប្រាសាទខាងត្បូងមានតួប្រាសាទបី។ តួប្រាសាទទាំងបីសង់លើខឿនរួមមួយដែលមានប្រវែង ប្រហាក់ប្រហែល គឺពីជើងទៅត្បូងប្រវែង២៦ម៉ែត្រ និងពីកើតទៅលិចប្រវែង២០ម៉ែត្រ។ ខឿនប្រាសាទសង់ពីថ្មបាយក្រៀមព័ទ្ធជុំវិញ។ ខឿនប្រាសាទនេះលយចេញនៅចំពីមុខតួប្រាសាទកណ្តាល។ នៅកន្លែងលយនេះ មានជណ្តើរឡើងត្ពោះទៅកាន់តួកណ្តាលនិងតួប្រាសាទពីរទៀត។ ដោយសារការបាក់បែកខ្លាំង នៅខឿននេះ យើងពិបាកសន្និដ្ឋានថា តើមានជណ្តើរនៅចំពីមុខតួប្រាសាទពីរទៀត ឬក៏គ្មាន។ យើងអាចដឹងបាន ដរាបណា យើងធ្វើកំណាយនៅខាងកើតនៃខឿននេះ។

រូបលេខ៣៖ ទិដ្ឋភាពខឿនប្រាសាទខាងត្បូង នៅទិសខាងកើត

១. ៤. ប្រាង្គនៃប្រាសាទ

១. ៤. ១. ប្រាង្គកណ្តាល

ប្រាង្គកណ្តាលជាប្រាង្គសំខាន់ជាងគេបំផុត ហើយជាទូទៅមានទំហំធំជាង និងខ្ពស់ជាងប្រាង្គដ៏ទៃទៀត។ ប្រាង្គកណ្តាលនៃប្រាសាទខាងត្បូងមានកំពស់ ៦.៣ម៉ែត្រ និងកម្រាស់ជញ្ជាំង ១.៣ ម៉ែត្រ ប្រាង្គនេះទទួលរងការបំផ្លាញច្រើន។ ដំបូលប្រាសាទដែលជាទូទៅធ្វើពីថ្មភក់ មានរាងដូចផ្កាឈូកក្រពុំបានជ្រុះបាត់ រីឯសំណល់ដំបូលប្រាសាទនេះ ប្រហែលជាក្នុងបរិវេណវត្តបច្ចុប្បន្ន។ ប្រាង្គនេះសង់ពីឥដ្ឋសម្រាប់តួប្រាសាទទាំងមូល លើកលែងគ្រឿងលម្អ ដូចជា ផ្តែរ មេទ្វារ សសរផ្អោប កាំជណ្តើរ និងទ្រនាប់ជណ្តើរ ធ្វើពីថ្មភក់។ ការប្រើថ្មភក់សម្រាប់គ្រឿងលម្អប្រាសាទបែបនេះ ជាលក្ខណៈទូទៅសម្រាប់សំណង់ប្រាសាទក្នុងប្រទេសកម្ពុជា និងប្រាសាទផ្សេងៗក្នុងតំបន់អាស៊ីអាគ្នេយ៍ នេះ។ មានការប្រើថ្មភក់នៅទ្វារបញ្ឆោតនៅជ្រុងខាងលិច។ គួរកត់សម្គាល់ថា នៅគ្រប់ប្រាង្គទាំងបីនៃប្រាសាទខាងត្បូងមិនមានយកថ្មភក់មានសង់នៅត្រង់ទ្វារបញ្ឆោតនោះទេ លើកលែងតែទ្វារបញ្ឆោតនៅតួកណ្តាល ហើយមានតែនៅជ្រុងខាងកើតមួយគត់ដែលប្រើថ្មភក់នៅលើទ្វារបញ្ឆោត។ ទ្វារបញ្ឆោតនៅជ្រុងខាងជើង និងខាងត្បូងប្រាសាទត្រូវឆ្លាក់ និងដាប់នៅលើឥដ្ឋនៃជញ្ជាំងប្រាសាទឲ្យចេញជារាងទ្វារបញ្ឆោត។ យើងសង្កេតឃើញថា នៅរចនាសម្ព័ន្ធផ្នែកខាងក្រោមនៅជាប់ដី គេក៏ប្រើថ្មភក់ដែរ ហើយមានលម្អដោយឆ្លាក់ក្បាច់នៅលើថ្មទាំងនោះ។ ការយកថ្មភក់មកប្រើនៅ

រចនាសម្ព័ន្ធក្រោមនៃប្រាសាទជាការមួយងាយស្រួលធ្លាក់លម្អក្បាច់ ជាងនេះទៀត។ ថ្មភក់អាចជួយទ្រនិងទប់កម្លាំងសង្កត់របស់តួប្រាសាទ ជួយពង្រឹងរចនាសម្ព័ន្ធប្រាសាទឲ្យរឹងមាំល្អ។ ក្រៅពីគ្រឹះនៅខាងក្រោមប្រាសាទ និងខឿនដែលជួយទប់ដល់ការបាក់ស្រុត បច្ចេកទេសយកថ្មភក់មកប្រើនៅរចនាសម្ព័ន្ធក្រោមអាចជួយកម្លាំងទ្របន្ថែមទៀត។

រូបលេខ៤៖ ប្រាង្គកណ្ដាលនៃប្រាសាទខាងត្បូង

១. ៤. ២. ប្រាង្គខាងត្បូង

ក្រៅពីប្រាង្គកណ្ដាលជាប្រាង្គសំខាន់ នៅមានប្រាង្គពីរទៀតនៅអមសងខាងប្រាង្គកណ្ដាល។ ប្រាង្គខាងត្បូងមានកំពស់២.៥ ម៉ែត្រ និងមានកម្រាស់ជញ្ជាំង ១.៣ ម៉ែត្រ។ ប្រាង្គនេះក៏ទទួលរងការបំផ្លាញខ្លាំងដែរមានសភាពទ្រុឌទ្រោមខ្លាំងជាងប្រាង្គកណ្ដាល។ រចនាសម្ព័ន្ធខាងលើ គឺដំបូលប្រាសាទបានជ្រុះបាត់។ ប្រាង្គនេះសង់ពីឥដ្ឋ លើកលែងគ្រឿងលម្អ ដូចជា ផ្តែរ មេទ្វារ សសរផ្អោបជណ្ដើរ និងទ្រនាប់ជណ្ដើរធ្វើពីថ្មភក់។ ចំពោះប្រាង្គខាងត្បូងវិញ គ្រឿងលម្អធ្វើពីថ្មភក់មាននៅសេសសល់តែសសរផ្អោបមួយ និងបំណែកសសរពេជ្រមួយប៉ុណ្ណោះ។ សម្រាប់ទ្វារបញ្ឆោតវិញ គេប្រើបច្ចេកទេសដូចគ្នានឹងទ្វារបញ្ឆោតនៃប្រាង្គកណ្ដាលដែរ តែមិនមានប្រើថ្មភក់ជាមួយទេ។

បើនិយាយពីការខូចខាតវិញប្រាង្គនេះទទួលរងការបំផ្លាញខ្លាំង។ ផ្តែរ ស៊ុំទ្វារ សសរពេជ្របានជ្រុះបាត់ពីប្រាសាទ រីឯជញ្ជាំងខាងកើតបាត់ទាំងស្រុង។ នៅគ្រប់ជញ្ជាំងផ្នែកខាងលើបាក់បែកទាំងស្រុង។ ប្រាង្គនេះរកកល់នឹងរលំទៅខាងទិសខាងត្បូង។ យើងឃើញថា ប្រាង្គនេះទ្រេតខ្លាំងទៅទិស

ខាងត្បូង។ ជញ្ជាំងខាងត្បូងបានរហែកញ្រែកដាច់ចេញពីជញ្ជាំងខាងលិចទាំងស្រុង។

បន្ទាប់ពីធ្វើការសិក្សាវិភាគ និងគូរផែនទីប្លង់ប្រាសាទរួចមក យើងអាចស្វែងយល់ពីមូលហេតុដែលបណ្ដាលឲ្យជញ្ជាំងខាងត្បូងប្រេះទ្រេតទៅខាងត្បូង។ បញ្ហានេះកើតដោយសារការស្ថាបនាខឿនប្រាសាទមិនបានធំល្មមសម្រាប់ទ្រប្រាង្គទាំងបី។ ខឿនប្រាសាទសង់ខ្ពស់ ប៉ុន្តែតូច ហើយមានកសាងប្រាង្គបីនៅពីលើបន្ថែមទៀត។ ពីប្រាង្គទៅចុងខឿនមានចម្ងាយខ្លី ដូច្នេះនៅពេលខឿនបាក់ កម្លាំងទប់ប្រាង្គក៏ចុះខ្សោយ។ នៅពេលមានភ្លៀងធ្លាក់ ទឹកភ្លៀងនាំហូរដីចេញពីខឿន បានធ្វើឲ្យគ្រឹះនៃប្រាង្គលែងមានអ្វីទប់ ហើយក៏ទ្រេត ទៅតាមតាមទិសដែលខឿនបាក់បែក។ ករណីនេះកើតឡើងចំពោះ ប្រាង្គខាងត្បូង និងប្រាង្គខាងជើង ដោយសារ ខឿននៅជ្រុងខាងត្បូង និងខាងជើងស្ថាបនានៅជិតប្រាង្គទាំងពីរ ដល់ពេលខឿនបាក់បែក ប្រាង្គទាំងពីរក៏លែងមានខឿនទប់ទៀតហើយក៏បាក់បែកបន្ទាប់ពីខឿននោះដែរ។

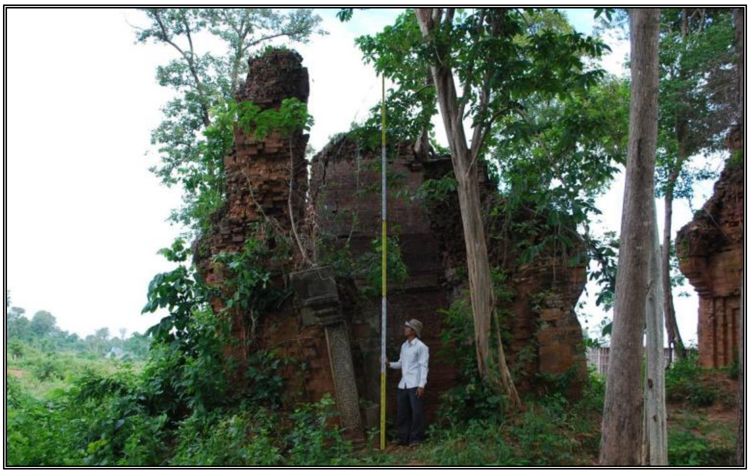

រូបលេខ៥៖ ប្រាង្គខាងត្បូងនៃប្រាសាទខាងត្បូង

១. ៤. ៣. ប្រាង្គខាងជើង

ប្រាង្គទីបីគឺប្រាង្គខាងជើងនៃជញ្ជាំងខាងជើងមានកំពស់៦ម៉ែត្រ ចំណែកជញ្ជាំងខាងត្បូងមានកំពស់៤.៨ម៉ែត្រ និងកម្រាស់ជញ្ជាំង១.៣ម៉ែត្រ ប្រាង្គនេះទទួលរងការបំផ្លាញខ្លាំងជាងគេក្នុងចំណោមប្រាង្គទាំងបីនៃប្រាសាទត្រពាំងប្រាសាទខាងត្បូង។ រចនាសម្ព័ន្ធខាងលើ គឺដំបូលប្រាសាទបានជ្រុះបាត់ស្ទើតែទាំងអស់ តួប្រាសាទទាំងមូលនៅសេសសល់តិចតួចបំផុត។ ប្រាង្គនេះក៏ដូចជាប្រាង្គដ៏ទៀតដែរ គឺសង់ពីឥដ្ឋ លើកលែងគ្រឿងលម្អ ដូចជា ផ្តែរ មេទ្វារ សសរផ្អោប កាំជណ្ដើរ និងទ្រនាប់ជណ្ដើ ធ្វើពីថ្មភក់។ ប្រាង្គខាងជើង គ្រឿងលម្អធ្វើពីថ្មភក់មាននៅសេសសល់តែមេទ្វារមួយប៉ុណ្ណោះ ចំណែកគ្រឿងលម្អផ្សេងៗមិនមានសេសសល់ឡើយ។

បើនិយាយពីការខូចខាតវិញប្រាង្គខាងជើងនេះទទួលរងការបំផ្លាញខ្លាំងបំផុត។ ផ្ដែរ ស៊ុំទ្វារ សសរពេជ្របានជ្រុះបាត់ពីប្រាសាទ រីឯជញ្ជាំងខាងកើតបាត់ទាំងស្រុងដូចប្រាង្គខាងត្បូងដែរ។ នៅគ្រប់ជញ្ជាំងផ្នែកខាងលើបាក់បែកទាំងស្រុង។ ប្រាង្គខាងជើងមានលក្ខណៈបំផ្លាញដូចគ្នានឹងប្រាង្គខាងត្បូងដែរ។ ដូចបានលើកឡើងពីខាងលើរួចមកហើយ បញ្ហាចម្បងបណ្ដាលឲ្យប្រាង្គទ្រុឌទ្រោមខ្លាំង គឺដោយសារខឿននៃប្រាសាទបានបាក់បែក។ ដោយហេតុថា ប្រាង្គនេះសង់ក្បែរខឿន ហើយខឿនទៀតសោតតូច តែខ្ពស់។ ដូច្នេះ នៅពេលខឿនទទួលរងការបាក់បែក ប្រាង្គដែលសង់ពីលើខឿនក៏ទទួលរងការបំផ្លាញស្របគ្នាដែរ។ ប្រាង្គខាង ជើងទ្រេតទៅទិសខាងជើង គឺទ្រេតទៅរកខឿនដែលទទួលរងការបាក់បែក។ ចំណែកជញ្ជាំងខាងជើងទ្រេតខ្លាំង ជាងគេ និងទទួលរងការបំផ្លាញខ្លាំងជាងគេដែរ។

រូបលេខ៦៖ ប្រាង្គខាងជើងនៃប្រាសាទខាងត្បូង

១. ៥. ហោជាង

ប្រាសាទខាងត្បូងត្រូវបាក់ទ្រុឌទ្រោមយ៉ាងខ្លាំង។ គ្រឿងលម្អប្រាសាទដូចជា ហោជាង ផ្ដែរ និងសសរស្ដម្ភជាដើម ត្រូវធ្លាក់ចុះពីប្រាសាទនិងបាក់បែកជាបំណែក។ យើងសង្កេតឃើញមានបំណែកហោជាងពីរបំណែកស្ថិតក្នុងបរិវេណប្រាសាទ។ តាមរយៈបំណែកហោជាងទាំងពីរ ហោជាងនោះប្រហែលមានទំហំធំ ហើយបំណែកទាំងពីរជាបំណែកខ្វះនៃហោជាង។ យើងឃើញមានរចនាលម្អជាបែបរចនាបថសម័យអង្គរ និងមានលម្អសត្វស្វាបមួយ ប្រហែលជាសត្វសេក។

រូបលេខ៧៖ បំណែកហោជាងប្រាសាទខាងត្បូង

១. ៦. សសរស្តម្ភ

សសរស្តម្ភ ឬសសរពេជ្រ គឺជាគ្រឿងលម្អស្ថាបត្យកម្មមួយ ប្រើសម្រាប់ទ្រផ្តែរ។ ជាទូទៅសសរស្តម្ភរបស់ប្រាសាទបុរាណខ្មែរធ្វើពីថ្មភក់។ លោកហ្វីលីព ស្ទែន Phillipe Stern និងអ្នកស្រីស្សឺលប៊ែ ដឺ កូរាល រេមុយស្សា (Gilbert de Coral Rémusat) បានបែកសសរស្តម្ភសម័យមុនអង្គរជាបី៖ សសរស្តម្ភក្នុងរចនាបថសម្បូណ៌ព្រៃគុក នៅកំលុងសតវត្សទី៧ សសរស្តម្ភសម័យព្រៃក្មេងនៅកំលុងភាគទី១នៃសតវត្សទី៨ និងសសរស្តម្ភក្នុងរចនាបថកំពង់ព្រះ នៅកំលុងពាក់កណ្តាលសតវត្សទី៨។ សសរស្តម្ភក្នុងរចនាបថទាំងបីខាងលើជាទូទៅរាងមូលហើយតូច។ សសរស្តម្ភក្នុងរចនាបថក្រោយៗកាន់តែធំ និងមានក្បាច់លម្អកាន់តែស្មុគស្មាញ។ ម្យ៉ាងទៀតក្បាច់រចនារបស់សសរស្តម្ភតែងតែវិវត្តស្របគ្នាជាមួយនឹងក្បាច់លម្អរបស់ផ្តែរ (Brigg, 1951)។ អ្នកស្រីស្សឺលប៊ែ ដឺ កូរាល រេមុយស្សា (Gilbert de Coral Rémusat) បានកត់សម្គាល់ពីការវិវត្តន៍ ដោយសង្ខេបតាមដំណាក់កាលនីមួយៗនៃសិល្បៈរួចមកហើយ (Rémusat, 1951)។

ជាទូទៅសសរស្តម្ភធ្វើឡើងអំពីថ្មភក់តែមួយដុំ ហើយមានតួនាទីសម្រាប់ទ្រផ្តែរទ្វារផង និងបង្កើនសោភណ័ភាពប្រាសាទផង។ នៅសម័យមុនអង្គរសសរស្តម្ភមានរាងមូលដូចជាបំពង់។ ជាក់ស្តែងដូចជានៅក្រុមប្រាសាទសម្បូណ៌ព្រៃគុកលើកលែងប្រាសាទតោ ដែលជាប្រាសាទស្ថិតនៅក្នុងរចនាបថអន្តរកាលពីសម័យមុនអង្គរមកដើមសម័យអង្គរ។ នៅសម័យអង្គរសសរស្តម្ភមានរាងប្រាំបីជ្រុងដូចជា ប្រាសាទវត្តឯកភ្នំ ប្រាសាទក្រវ៉ាន់ ជាដើម។

រូបលេខ៨និង៩៖ សសរស្តម្ភប្រាសាទខាងត្បូង

១. ៧. សសរផ្អោប

សសរផ្អោបក៏ដូចជាសសរស្តម្ភ និងគ្រឿងលម្អផ្សេងទៀតដែរ គេស្ថាបនាឡើងនៅបន្ទាប់ពីសសរស្តម្ភ និងមានរចនាក្បាច់លម្អដូចជាក្បាច់ភ្ញីផ្សេងៗជាដើម។ សសរផ្អោបមានបីប្រភេទខុសៗគ្នាគឺ សសរផ្អោបសំខាន់ (មេ) សសរផ្អោបសារពើសូត្រ និងសសរផ្អោបជ្រុងដែលមានតាំងពីសម័យមុនអង្គររហូតមកដល់សម័យក្រោយៗទៀតរហូតដល់សម័យអង្គរ។ សសរផ្អោបអាចសាងពីថ្មកក់ដាច់ដោយឡែកពីសសរស្តម្ភ។ ទំនោរបែបនេះច្រើនកើតមាននៅទ្វារចូលនៃប្រាង្គប្រាសាទដែលយើងអាចមើលឃើញមេទ្វារ ឬស៊ុំទ្វារ ផ្តែរ ហោជាង សសរស្តម្ភ និងបន្តដោយសសរផ្អោប។ សសរផ្អោបខ្លះទៀតអាចកសាងនៅជាប់ជាមួយទ្វារបញ្ឆោតនៃប្រាង្គ។ ចំពោះប្រាសាទត្រពាំងប្រាសាទវិញ គេជ្រើសរើសករណីទាំងពីរមកប្រើ។ នេះមានន័យថា បច្ចេកទេសស្ថាបនាប្រាសាទមានការរីកចម្រើន។ តែដោយឡែក សសរផ្អោបនៅតួប៉មនៃប្រាសាទស្ទាប់ប្តីវិញសាងនៅជាប់ទ្វារបញ្ឆោត ហើយពុំមានឆ្លាក់ក្បាច់អ្វីទេនៅឯតួសសរ តែនៅក្បាលសសរមានចិតជាក្បាច់ខ្សែវន្ទ័បីជាន់តែប៉ុណ្ណោះ (កើត គឹមហៃ ២០០៦)។

១. ៨. ផ្តែរ

ផ្តែរជាគ្រឿងលម្អមួយផ្នែកសំណង់ស្ថាបត្យកម្ម ដាក់ពីលើសសរស្តម្ភ លើខ្លោងទ្វារចូលប្រាសាទ។ សិល្បៈសំណង់ប្រាសាទបុរាណខ្មែរតាំងពីសម័យហ្វូណនមកម្ល៉េះ ហើយស្នាដៃសិល្បៈនេះចេះតែវិវត្តហូរហែ មករហូតដល់សម័យបាយ័ន។ ដើម្បី

សម្រួលដល់ការសិក្សា គេនិយមចែកសិល្បៈជារចនាបថ ដោយយកឈ្មោះប្រាសាទសំខាន់ៗមកដាក់ឈ្មោះរចនាបថទាំងនោះៗ ផ្តែរក្នុងសិល្បៈខ្មែរក៏ចែកទៅតាមសម័យកាល និងរចនាបថដែរៗ តាមទ្រឹស្តីសិល្បៈ គេអាចចែកសម័យកាលប្រវត្តិសាស្ត្រ ដោយសារការវិវត្តន៍ក្បាច់លម្អរបស់គ្រឿងសំណង់ស្ថាបត្យកម្មៗ ផ្តែរជាផ្នែកមួយសំខាន់សម្រាប់សិក្សារចនាបថប្រាសាទនីមួយៗ ហើយលោក ហ្វីលីពស្តែន (P. Stern) បានសិក្សាពីការវិវត្តន៍របស់វាៗ

មានសំណល់បំណែកផ្តែរមួយផ្ទាំងស្ថិតក្នុងបរិវេណខាងក្នុងប្រាសាទត្រពាំងប្រាសាទខាងត្បូងៗ ផ្តែរបាក់ជាបួនបំណែកៗ បំណែកពីរនៅខាងលើបាត់ គឺនៅសល់តែបំណែកពីរខាងក្រោមៗ ការបាក់បែកនេះអាចបណ្តាលមកពីការបាក់រលំនៃសសរស្តម្ភធ្វើឲ្យផ្តែរនៅខាងលើធ្លាក់មកក្រោមបាក់ជាបំណែកៗ ករណីបាក់បែកមួយទៀតអាចទាក់ទងនឹងការលួចវត្ថុបុរាណរបស់ពួកក្រុមចោរៗ អំពើរចោរកម្មលើប្រាសាទបុរាណ បដិមា គ្រឿងលម្អប្រាសាទបុរាណកើតមាននៅពេញផ្ទៃប្រទេសក្នុងពេលស្រុកកំពុងមានសង្គ្រាមផ្ទៃក្នុងៗ ម្ល៉ោះហើយ ផ្តែរនេះអាចមានករណី វាយបំបែកជាបំណែកមុននឹងលួចយកចេញទៅៗ

ចម្លាក់នៅលើផ្តែរៈ មានរូបព្រះកាលស្ថិតនៅចំកណ្តាល ប៉ុន្តែធ្លាក់ចុះក្រោមៗ ព្រះកាល មានដៃកាន់កម្រងផ្កាដាក់នៅក្បែរមាត់ៗ ក្បាលព្រះកាលមានសក់រួញដូចសត្វសឹង្ហៗ ភ្នែកព្រះកាល ធំៗ និងលៀនចេញមកក្រៅៗ ច្រមុះធំរីក មានរន្ធធំៗៗ ធ្មេញបង្ហាញយ៉ាងច្បាស់លាស់ ទាំងធ្មេញលើ និងធ្មេញក្រោមៗ កាយវិការមាត់បើកធំបញ្ចេញធ្មេញ និងចង្កូម ព្រមជាមួយដៃកាន់កម្រងផ្កាបែបនេះ អាចជាកាយវិការលេប ឬខ្ជាក់កម្រងផ្កាៗ នៅសងខាងរូបព្រះកាល គឺជាកម្រងផ្ការដែលព្រះកាលកំពុងលេប ឬខ្ជាក់នោះៗ ផ្កាជាប្រភេទផ្កាមានសន្ទឹកធំៗ ហើយរីកទល់ខ្នងគ្នាៗ ចំណែកនៅខាងចុងផ្តែរទាំងសងខាង គឺជាសន្ទឹកផ្ការីកបែរចេញក្រៅៗ

រូបលេខ១០៖ បំណែកផ្តែរពីរផ្ទាំងផ្គុំគ្នា ស្ថិតក្នុងបរិវេណប្រាសាទខាងត្បូង

១. ៩. លិង្គ

លិង្គគឺជាតំណាងអង្គជាតិរបស់ព្រះឥសូរ និងជាតំណាងឲ្យអំណាចនៃការបង្កើតលោក។ លិង្គគឺជា និមិត្តរូបសាសនាមួយដែលមានតួនាទីចម្បងសម្រាប់គោរពសក្ការៈ។ នៅក្នុងរាជព្រះមហាក្សត្រខ្មែរ លិង្គកសាងឡើងជានិមិត្តរូបរបស់ព្រះមហាក្សត្រផ្ទាល់ និងតម្កល់នៅក្នុងប្រាង្គប្រាសាទរបស់ព្រះអង្គដែលបានកសាង សន្មតថាព្រះអង្គគឺជាព្រះឥសូរ។ ការកសាងលិង្គចាប់ផ្តើមមានតាំងពីសម័យមុនអង្គររហូតដល់សម័យអង្គរ។ លិង្គនៅសម័យអង្គរមានច្រើនប្រភេទ៖ លិង្គខ្លះដាក់តម្កល់លើយោនី, លិង្គខ្លះមានផ្ទាក់មុខរបស់ព្រះឥសូរដែល គេច្រើនហៅថា មុខលិង្គ(mukhalinga) និងលិង្គខ្លះទៀត សាងជាបីផ្នែកគឺ នៅបាតរាងបួនជ្រុង តំណាងឲ្យព្រះព្រហ្ម, នៅផ្នែកកណ្តាលរាងប្រាំមួយជ្រុង តំណាងឲ្យព្រះនារាយណ៍ និងផ្នែកខាងលើបំផុតរាងមូល តំណាងឲ្យ ព្រះឥសូរ។

នៅប្រាសាទត្រពាំងប្រាសាទ មានសល់បំណែកលិង្គតែមួយគត់នៅក្នុងបរិវេណប្រាសាទ។ លិង្គនេះ ជាប្រភេទលិង្គទីបីដែលមានបីផ្នែកគឺ នៅបាតរាងបួនជ្រុង តំណាងឲ្យព្រះព្រហ្ម, នៅផ្នែកកណ្តាលរាងប្រាំមួយជ្រុង តំណាងឲ្យព្រះនារាយណ៍ និងផ្នែកខាងលើបំផុតរាងមូល តំណាងឲ្យព្រះឥសូរ។ ក៏ប៉ុន្តែផ្នែកខាងលើបានបែក នៅសល់ផ្នែកខាងក្រោម និងកណ្តាល។

រូបលេខ១១៖ លិង្គដែលស្ថិតក្នុងបរិវេណប្រាសាទត្រពាំងប្រាសាទខាងត្បូង

២. ប្រាសាទត្រពាំងប្រាសាទខាងជើង

ប្រាសាទខាងជើង ឬប្រាសាទធំ ស្ថិតនៅខាងជើងទីប្រជុំជនស្រុកត្រពាំងប្រាសាទ ហើយក៏ស្ថិតនៅខាងជើងនៃប្រាសាទខាងត្បូងដែរ។ ប្រាសាទខាងជើងជាប្រាសាទមានប្រាង្គទោល មានកំពែងថ្មបាយក្រៀមព័ទ្ធជុំវិញ ហោត្រៃស្ថិតនៅទិសឦសាន និងមានខ្លោងទ្វារតែមួយគត់ ស្ថិតនៅទិសខាងកើត។ ប្រាសាទខាងជើងពុំមានកសិណទឹកព័ទ្ធជុំវិញដូចប្រាសាទខាងត្បូងទេ តែមានតដាក (បារាយណ៍) មួយស្ថិតនៅខាងកើតប្រាសាទ។ តដាកនេះមានបណ្ដោយប្រវែង២០០ម៉ែត្រ និងទទឹង៩១ម៉ែត្រ និងផ្ទៃក្រឡា ជាង ២០០០០ម៉ែត្រក្រឡា។

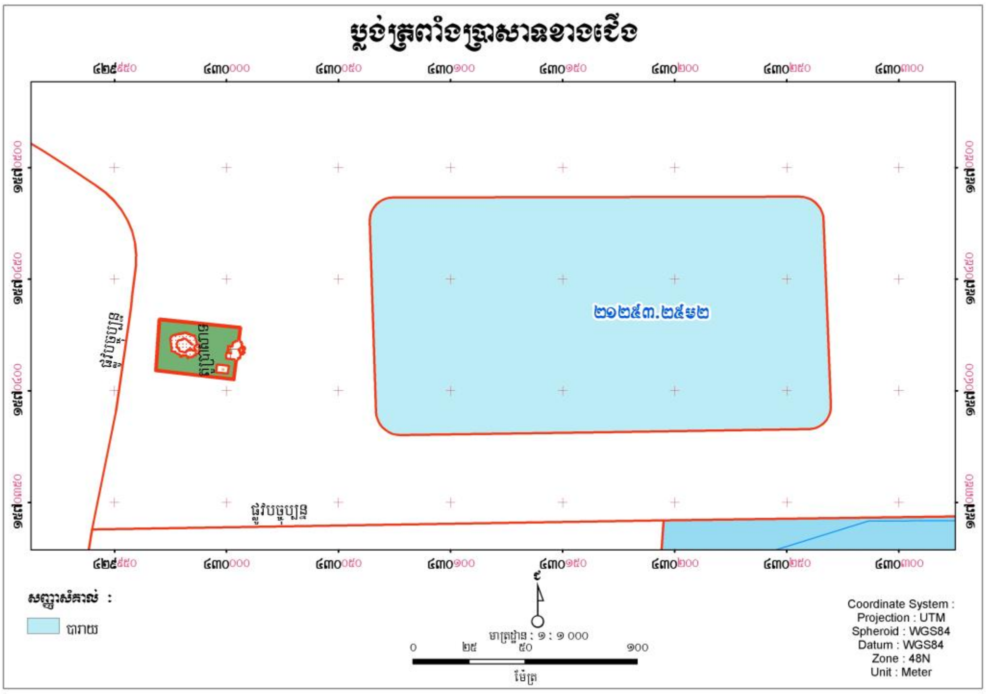

ប្លង់បាតនៃប្រាសាទត្រពាំងប្រាសាទខាងជើង និង បារាយណ៍នៅខាងកើតប្រាសាទ

២. ១. កំពែងនិងខ្លោងទ្វារ

ប្រាសាទខាងជើងក៏មានកំពែងដូចប្រាសាទខាងត្បូងដែរ។ កំពែងប្រាសាទខាងជើងសង់ពីថ្មបាយក្រៀម។ កំពែងនេះមានទទឹងពីជើងទៅត្បូងប្រវែង ២៣ម៉ែត្រ និងបណ្ដោយពីកើតទៅលិចប្រវែង ៣៩ ម៉ែត្រ។ ប្រាសាទខាងជើងពុំមានខ្លោងទ្វារចូលបួននៅគ្រប់ទិស គឺមានតែខ្លោងទ្វារតែមួយគត់នៅជ្រុងខាងកើត។ ខ្លោងទ្វារខាងកើតធ្វើពីថ្មបាយក្រៀមនិងស៊ុំទ្វារធ្វើពីថ្មភក់។

រូបលេខ១២៖ ខ្លោងទ្វារខាងកើតនៃប្រាសាទខាងជើងសង់ពីថ្មបាយក្រៀម

២. ២. ប្រាង្គប្រាសាទ

ប្រាសាទខាងជើងមានប្រាង្គតែមួយ គត់មានកម្ពស់៦ម៉ែត្រ សង់ពីថ្មបាយក្រៀម និងថ្មភក់សម្រាប់ស៊ុំទ្វារ។ ប្រាង្គនេះមិនមាន ក្បាច់រចនាលើទេ។ យើងមិនប្រទះឃើញ បំណែកហោជាង ផ្តែរ សសរស្តម្ភនៅក្នុង បរិវេណប្រាសាទទេ។ សូម្បីខ្លោងទ្វារនៃ ប្រាសាទក៏មិនមានក្បាច់លម្អណាមួយដែរ។

ទាក់ទងនឹងការពុកផុយនៃប្រាសាទ ជញ្ជាំងខាងជើងនៃប្រាង្គបានធ្លាក់បាក់រលំ ដុំថ្មបាយក្រៀមនៃប្រាង្គ ធ្លាក់គលើគ្នានៅជ្រុងខាងជើងនេះ។ តាមការសង្កេតពីសណ្ឋានដីជុំវិញប្រាសាទ យើងឃើញថា ប្រាសាទនេះសង់នៅលើដីធម្មជាតិ ដោយមិនមានលើកដីជាថ្នាទេ។ នៅភាគខាងជើងជិតប្រាសាទ ដីជម្រាលចុះ។ សណ្ឋានដីបែបនេះអាចប៉ះពាល់ដល់សំណង់ប្រាសាទ ពីព្រោះនៅពេលមានភ្លៀងធ្លាក់ ទឹកបាននាំដីហូរច្រោះទៅភាគខាងជើង។ ទឹកហូរពីទីខ្ពស់មកទាប គឺហូរពីប្រាង្គទៅភាគខាងជើងធ្វើឲ្យដីហូរដាច់។ ដូច្នេះហើយបានជា កំពែងជ្រុងខាងជើង និងជញ្ជាំងប្រាង្គខាងជើងបាក់បែកខ្លាំង។

រូបលេខ១៣៖ ប្រាង្គកណ្តាលនៃប្រាសាទខាងជើង មើលពីទិសខាងកើត សង់ពីថ្មបាយក្រៀម

២. ៣. ហោត្រៃ

ហោត្រៃជាអគារបុរាណនៅក្នុងបរិវេណប្រាសាទ ជាទូទៅបែរមុខបញ្ច្រាសទិសនឹងប្រាង្គកណ្តាលនៃ ប្រាសាទ។ ហោត្រៃនៃប្រាសាទខាងជើងសង់ពីថ្មបាយក្រៀម និងមានថ្មភក់សង់សម្រាប់ស៊ុំទ្វារ។ ហោត្រៃនេះទំហំ៥ម៉ែត្រពីកើតទៅលិច និង៣ម៉ែត្រពីជើងទៅត្បូង។

រូបលេខ១៤៖ ហោត្រៃប្រាសាទខាងជើង

សន្និដ្ឋាន

ប្រាសាទត្រពាំងប្រាសាទមិនមានសិលាចារឹក និងមិនមានគ្រឿងលម្អច្រើននោះទេ។ អ្វីដែលយើងអាចសិក្សាពីអាយុកាលរបស់ប្រាសាទខាងត្បូងបានគឺផ្តែរនៃប្រាសាទខាងត្បូងតែមួយប៉ុណ្ណោះ។ ចំណែកការសិក្សាពីអាយុរបស់ប្រាសាទខាងជើងមិនអាចសិក្សាបានទេ ដោយសារមិនមានសិលាចារឹក ហើយក៏មិនមានហោជាង សសរពេជ្រ និងផ្តែរទេ។ ម្យ៉ាងទៀត ប្រាសាទនេះកសាងឡើងដោយមិនមានរចនាក្បាច់លម្អអ្វីទាំងអស់។ អាយុកាលដែលអាចកំណត់បានចំពោះប្រាសាទខាងជើង គឺស្ថិតក្នុងសម័យអង្គរ។ ហើយបើតាម គុណភាពថ្មភក់ ប្រាសាទខាងជើងប្រហែលអាចកសាងលឡើងក្នុងសតវត្សទី១៣ ស្ថិតនៅចុងសម័យអង្គរ។ នេះជាការសន្និដ្ឋានជំហានដំបូង។

ចំពោះប្រាសាទខាងត្បូង អាចសិក្សាពីអាយុកាលបានតាមរយៈផ្តែរពីរបំណែកក្នុងបរិវេណប្រាសាទ។ ផ្តែរពីរបំណែកនេះបែកចេញពីផ្តែរតែមួយ។ បំណែកទាំងពីរជាផ្នែកកណ្តាលនិងក្រោមនៃផ្តែរ។ បើយើងវិភាគទៅលើក្បាច់លម្អនៅលើផ្តែរ ផ្តែរនេះមានក្បាច់លម្អប្រហែលគ្នានឹងផ្តែររចនាបថកោះកេរ និងផ្តែររចនាបថប្រែរូប។

ប្លង់ប្រាសាទក៏ជាភស្តុតាងមួយអាចឲ្យយើងសិក្សាបានពីអាយុកាលដែរ។ ប្រាសាទខាងត្បូងសង់ឡើង ដោយមានប្រាង្គបីលើទួលលើកខ្ពស់មួយ ព័ទ្ធជុំវិញដោយកំពែងថ្មបាយក្រៀម និងកសិណទឹក។ កំពែងថ្មបាយក្រៀម មានខ្លោងទ្វារបួន ដែលខ្លោងទ្វារធំស្ថិតនៅខាងកើតដែលជាច្រកសំខាន់ជាងគេ។ ប្លង់ប្រាសាទបែបនេះអាចដូចគ្នា នឹងប្លង់ប្រាសាទសង់ក្នុងរចនាបថប្រែរូប។

សរុបមក ការសន្និដ្ឋានឲ្យជាក់ច្បាស់ពីអាយុកាលនៃប្រាសាទខាងត្បូងមិនអាចធ្វើបានឡើយ។ ការសន្និដ្ឋានដំបូងពីអាយុកាលនៃប្រាសាទនេះ គឺប្រហែលក្នុងសតវត្សទី១០ ក្នុងរចនាបថកោះកេរ និងប្រែរូប។

ប្រាសាទត្រពាំងប្រាសាទខាងជើង មានរូបរាង និងប្លង់ដូចគ្នានឹងមន្ទីរពេទ្យរបស់ព្រះបាទជ័យវរ្ម័នទី៧ ដែលព្រះអង្គបានកសាងនៅតាមផ្លូវបុរាណក្នុងរាជរបស់ព្រះអង្គ។ យើងអាចដឹងថា ប្រាសាទក្នុងរាជរបស់ព្រះបាទជ័យវរ្ម័នទី៧ ក្នុងសតវត្សទី១៣។ ដូច្នេះ ប្រាសាទត្រពាំងប្រាសាទខាងជើងប្រហែលជាសាងសង់ក្នុងសតវត្សទី១៣ ក្នុងរាជរបស់ព្រះបាទជ័យវរ្ម័នទី៧។

ប្រាសាទត្រពាំងប្រាសាទទាំងពីរ ទទួលរងការខូចខាតពីកត្តាធម្មជាតិ ដោយទទួលរងការទន្ទ្រានពីព្រៃឈើដុះពីលើ ទឹកភ្លៀងហូរច្រោះបំផ្លាញខឿនប្រាសាទ។ កត្តាបំផ្លាញប្រាសាទមួយទៀតគឺការបំផ្លាញរបស់ មនុស្ស។ ប្រទេសកម្ពុជាអូសបន្លាយដោយសង្គ្រាមផ្ទៃក្នុងបានធ្វើឲ្យមានអំពើចោរកម្មទៅលើប្រាសាទបុរាណ ការជីកកកាយរកវត្ថុបុរាណនៅតាមផ្នូរបុរាណ ការជីកគាស់ទួលគ្រឹះប្រាសាទ និងអំពើលួចវត្ថុបុរាណផ្សេងៗទៀត។ សកម្មភាពបែបនេះក៏មានកើតឡើងនៅប្រាសាទត្រពាំងប្រាសាទដែរ។ ក្រុមចោរលួចវត្ថុបុរាណបានគាស់ និងជីករកវត្ថុបុរាណក្នុងបរិវេណប្រាសាទ ធ្វើឲ្យខឿនប្រាសាទជ្រុងអាគ្នេយ៍។ ប្រហែលត្រូវក្រុមចោរលួចគ្រឿងស្ថាបត្យកម្មនៃប្រាសាទបានជាមិនមានក្នុងបរិវេណប្រាសាទ។

ការពុកផុយនៃប្រាសាទត្រពាំងប្រាសាទក៏រួមចំណែកកើតឡើងដោយសារបច្ចេកទេសសំណង់ដែរ។ តួប្រាសាទខាងជើង និងខាងត្បូងនៃប្រាសាទត្រពាំងប្រាសាទខាងត្បូងសង់លើខឿនប្រាសាទដែលខឿននោះមានទំហំតូច មិនអាចទ្រកម្លាំងសង្កត់របស់តួប្រាសាទបាន។ នៅពេលខឿនប្រាសាទសឹករិចរឹលដោយសារទឹកភ្លៀង ហូរច្រោះ តួប្រាសាទទាំងលែងមានលំនឹង ហើយទ្រេតទៅតាមទិសដែលខឿនប្រាសាទខូច។ តួខាងត្បូងទ្រេតរកកលនឹងរលំទៅទិសខាងត្បូង រីឯតួខាងជើងទ្រេតទៅទិសខាងជើង។

បើយើងមើលវិភាគទៅលើប្លង់នៃប្រាសាទ ប្រាសាទនេះគឺសង់ក្នុងរចនាបថកោះកេរ ឬប្រែរូប ក្នុងសតវត្សទី១០ គឺក្នុងរាជព្រះបាទជ័យវរ្ម័នទី៤ និងព្រះបាទ

ពជេន្ទ្រវរ្ម័នទី២។ នៅពេលព្រះជ័យវរ្ម័នទី៤ ប្តូររាជធានីមករាជធានីកោះកេរ្តិ៍ ព្រះអង្គបានពង្រីកឥទ្ធិពលរបស់ព្រះអង្គទៅភាគខាងជើង ក្នុងគោលបំណងគ្រប់គ្រងធនធានធម្មជាតិនៅតំបន់ភាគខាងជើង ជាពិសេសតំបន់ជួរភ្នំដងរែក។ ទោះបីព្រះបាទពជេន្ទ្រវរ្ម័នទី២ប្តូររាជធានីមកក្រុងអង្គរវិញ ការរស់នៅរបស់មនុស្សដែលបន្តរពីព្រះបាទជ័យវរ្ម័នទី៤ នៅតែមាន។ ចំណែកប្រាសាទត្រពាំងប្រាសាទខាងជើង ប្រហែលជាមន្ទីរពេទ្យរបស់ព្រះបាទជ័យវរ្ម័នទី៧ កសាងក្នុងសតវត្សទី១៣។ ដោយសារភាពសម្បូណ៌បែបនៃធនធានធម្មជាតិនៅតំបន់ភាគខាងជើងជាពិសេសតំបន់ជួរភ្នំដងរ៉ែក ព្រះបាទជ័យវរ្ម័នទី៧ នៅបន្តគ្រប់គ្រងតំបន់ទៀត ដើម្បីប្រមូលផលពីធនធានធម្មជាតិពីតំបន់ខាងជើងនេះ។

ឯកសារពិគ្រោះ

មន្ត្រីវិទ្យាស្ថានវប្បធម៌និងវិចិត្រសិល្បៈ,

២០០៩"ការសិក្សាផ្ទៃលើស្ថានីយ និងការធ្វើផែនទីសារពើភ័ណ្ឌបុរាណវត្ថុ (ទួលបុរាណ) ក្នុងឃុំម្កាក់ ស្រុកអង្គស្នួល ខេត្តកណ្ដាល" រាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា។

កើត គឹមហៃ,

២០០៦"ប្រាសាទស្វាប់" ក្នុងសន្និសីទជាតិស្ដីពី "អភិរក្សនិងអភិវឌ្ឍវប្បធម៌-សិល្បៈខ្មែរ" លើកទី៣, រាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា។

Etienne Aymonier,

1901 "Le Cambodge II Les Provinces Siamese", Paris.

Gilbert de Coral Rémusat,

1951 "L'Art Khmer Les grandes étapes de son évolution", Paris.

Lawrence Palmer Brigg,

1951 "The Ancient Khmer Empire" The American Philosophical Society, Independent Square Philadelphia 6.

Lunet De Lajonquière,

1907 "Inventaire Descriptive des Monuments du Cambodge", Tome dexième, Paris

National Committee for Sub-National Democratic Development (NCDD),

2009 "Trapeang Prasat District Data Book 2009" Otdor Meanchey Province.